
ЯНЬ ЛІ,

аспірантка, кафедра педагогіки,
Навчально-науковий інститут
педагогіки і психології,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Стаття присвячена аналізу можливостей використання інтерактивних форм та методів навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі формування їх полікультурної компетентності. Встановлено, що інтерактивні форми й методи навчання у педагогічній теорії та практиці застосовуються у двох контекстах: 1) у контексті застосування інформаційних технологій при опису способів взаємодії людини з інформаційним середовищем, при цьому «інтерактивність» розглядається як одна із провідних характеристик нових комунікаційних технологій, а «інтерактивне навчання» – як вид електронного навчання із застосуванням таких технологій; 2) у контексті безкомп'ютерного навчання з акцентом на організації активної взаємодії й спілкування, що виявляють певний перетворюючий вплив на суб'єкти освітнього процесу. Авторка доходить висновку про те, що інтерактивні методи повинні зайняти своє гідне місце в полікультурній підготовці вчителя музичного мистецтва, а для цього необхідні злагоджена й цілеспрямована робота педагогічного колективу в даному напрямку й науково-обґрунтована розробка моделі використання інтерактивних форм та методів у процесі навчання студентів-музикантів.

Ключові слова: полікультурна компетентність, майбутні вчителя музичного мистецтва, інтерактивні форми та методи навчання, освітній процес ЗВО, фахова підготовка студентів-музикантів.

Статья посвящена анализу возможностей использования интерактивных форм и методов обучения будущих учителей музыкального искусства в процессе формирования их поликультурной компетентности. Установлено, что интерактивные формы и методы обучения в педагогической теории и практике применяются в двух контекстах: 1) в контексте применения информационных технологий при описания способов взаимодействия человека с информационной средой, при этом «интерактивность» рассматривается как одна из основных характеристик новых коммуникационных технологий, а «интерактивное обучение» – как вид электронного обучения с применением таких технологий; 2) в контексте бескомпьютерного обучения с акцентом на организации активного взаимодействия и общения, выявляющих определенное преобразующее влияние на субъекты образовательного процесса. Автор приходит к выводу о том, что интерактивные методы должны занять свое достойное место в поликультурной подготовке учителя музыкального искусства, а для этого необходимы слаженная и целенаправленная работа педагогического коллектива в данном направлении и научно-обоснована разработка модели использования интерактивных форм и методов в процессе обучения студентов-музыкантов.

Ключевые слова: поликультурная компетентность, будущие учителя музыкального искусства, интерактивные формы и методы обучения, образовательный процесс вуза, профессиональная подготовка студентов-музыкантов.

The article deals with the analysis of the possibilities of the use of interactive forms and methods of teaching of future teachers of musical arts in the process of the formation of their polycultural competence. It has been defined that interactive forms and methods of teaching in the pedagogical theory and practice are mainly used in the following two contexts: 1) in the context of use of information technologies when describing the means of interaction of man with the information environment in which "interaction" is viewed upon as one of the basic characteristics of new communication technologies whereas "interactive teaching" – as a kind of electronic teaching with the use of such technologies; 2) in the context of non-computer teaching with the accent on the organization of an active interaction and communication which make a certain transforming impact on

the subjects of the pedagogical process. The author arrives at the conclusion that interactive forms and methods should occupy their decent place in the polycultural training of teachers of musical arts for which it is necessary to arrange a harmonious and task-oriented work of the pedagogical staff and to work out a scientifically substantiated patterns of the use of interactive forms and methods in the process of teaching of musical students.

Key words: *polycultural competence, future teachers of musical arts, interactive forms and methods of teaching, educational process of higher educational establishments, professional training of musical students.*

Спроби інтенсифікувати й оптимізувати освітній процес призвели до впровадження явищ, не характерних споконвічно для педагогічної галузі. Одним з таких явищ є інтерактивність. Термін „інтерація” запозичений із соціальної психології й розглядається як „взаємодія, взаємний вплив людей або вплив груп один на одного” [4, с. 105]. Для теорії символічного інтераціонізму, основоположником якої є американський філософ Дж. Мід, характерним є творення людиною свого „Я” у ситуаціях взаємодії з іншими людьми. Таким чином, інтерактивність передбачає діалог між суб’єктами спілкування.

Поступово це явище проникло у галузь педагогіки й стало невід’ємною частиною сучасної освітньої практики. У даний момент у педагогічній науці триває формування понять, що розкривають зміст інтерактивного навчання, уточнюються приналежність явищ інтерактивності до певних педагогічних категорій, наприклад, до процесу формування полікультурної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва.

У нашому дослідженні під полікультурною компетентністю майбутніх вчителів музичного мистецтва ми розуміємо таку інтегративну складову їх загально-професійної компетентності, яка формується в освітньому процесі ЗВО, а основними показниками якої виступають: сформована система полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя та діяльності у полікультурному суспільстві й полікультурному освітньому середовищі, яка реалізується у здатності вирішувати завдання професійно-педагогічної діяльності у ході позитивної взаємодії із представниками різних культур (соціальних груп національностей, рас, релігійних конфесій тощо); наявність яскраво вираженого інтересу щодо одержання знань полікультурної музичної освіти; освоєння знань про змістовну структуру полікультурної музичної освіти, а також знань про педагогічні умови, форми й методи виховання полікультурної особистості школяра;

яскраво присутні вміння й навички виховання полікультурної особистості учня засобами музичного мистецтва.

Однією з педагогічних умов ефективного формування полікультурної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва є використання інтерактивних форм та методів навчання в освітньому процесі ЗВО. Саме в обґрунтуванні цієї педагогічної умови й полягає мета даної статті.

Аналізуючи існуючі визначення поняття „інтерактивне навчання”, Т. Паніна й Л. Вавилова розглядають його як спосіб пізнання, який здійснюється в різних формах спільної діяльності учнів. При цьому в процесі взаємодії один з одним усі учасники освітнього процесу „обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку, поринають у реальну атмосферу ділового співробітництва з вирішення проблем” [8, с. 8].

На відміну від звичної логіки освітнього процесу, де відбувається рух від теорії до практики, в інтерактивному навчанні передбачається рух від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування.

Однією зі складових інтерактивного навчання є інтерактивні методи навчання. Вони орієнтовані на „широку взаємодію студентів не тільки з викладачем, але й один з одним і на домінування активності студентів у навчальному процесі” [7, с. 218]. Одержання нового знання відбувається в активній діяльності студентів, при цьому викладач уміло направляє цю діяльність. Не можна однозначно сказати, що інтерактивні методи є абсолютно новим явищем. Елементи інтерактивного навчання можна роздивитися в проблемних ситуаціях, ігрових технологіях і ін. Тому доцільно говорити про те, що інтерактивні методи є сучасною модифікацією активних методів.

Спроби активізації навчальної діяльності студентів здійснюються ще з 70-х років ХХ століття й тривають дотепер. Розробляються нові форми й методи активізації пізнавальної діяльності студентів й підвищення якості професійної підготовки фахівців. Питанням використання форм і методів інтерактивного навчання в системі вищої освіти присвячені праці А. Вербицького, М. Кларіна, Т. Паніної, Л. Вавилової і ін. А. Вербицький розглядає методи активного навчання контекстного типу (метод аналізу конкретних ситуацій, рольова й ділова гра й ін.) в умовах вищої освіти. Учений розкриває приклади реалізації методів і форм активного навчання у ЗВО різної спрямованості (технічний, творчий ЗВО), а також у різних організаційних формах університетського навчання [2]. М. Кларін розглядає використання провідних інноваційних методів на різних рівнях навчання [6]. М. Віленський, П. Образцов, А. Уман розглядають деякі інтерактивні методи вузівського навчання (мозкова атака, рольова й ділова гра, метод аналізу конкретних ситуацій) у якості складових елементів різних організаційних форм – лекцій, семінарських занять

[3]. Т. Паніна й Л. Вавилова характеризують провідні сучасні методи активізації навчання, зосереджують увагу на деяких інтерактивних методах, обґрунтовують ефективність інтерактивних форм і методів навчання, підкреслюють важливість їх використання в навчанні дорослих, оскільки ці форми й методи дозволяють моделювати реальні ситуації, наближені до професійної діяльності. Одночасно із цим вони відзначають, що проблема впровадження інтерактивності в освітній процес потребує подальшого вивчення [8].

Спочатку під інтерактивними методами розумілося використання комп'ютера й ресурсів Internet. Однак можливості їх використання є набагато ширшими. Студент може перебувати в режимі діалогу або взаємодії не тільки з комп'ютером, але й іншими учнями (групою учнів). Тому інтерактивні методи стали широко використовуватися в системі освіти. Особливо це актуально в системі вищої освіти. Перевага інтерактивних методів у порівнянні із традиційними полягає в залученні до процесу пізнання всіх без винятку учасників педагогічного процесу, у формуванні вміння висловлювати й відстоювати власну точку зору, у самостійному добуванні знань. Таким чином, підвищується роль учня у процесі навчання.

Отже, аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури показує, що термінологічні конструкти «інтерактивність», «інтерактивні методи навчання» мають безліч тлумачень, але, як правило, застосовуються у двох контекстах:

1) у контексті застосування інформаційних технологій при опису способів взаємодії людини з інформаційним середовищем [9], при цьому «інтерактивність» розглядається як одна із провідних характеристик нових комунікаційних технологій, а «інтерактивне навчання» – як вид електронного навчання із застосуванням таких технологій;

2) у контексті безкомп'ютерного навчання [5] з акцентом на організації активної взаємодії й спілкування, що виявляють певний перетворюючий вплив на суб'єкти освітнього процесу.

У рамках другого, більш широкого підходу, розуміння інтерактивних методів засноване на даних соціальної психології, де інтеракція розглядається як одна зі сторін спілкування поряд з комунікативною (обмін інформацією) і перцептивною (сприйняття партнера) сторонами. Психологи стверджують, що взаємодія, або інтерактивна сторона спілкування «фіксує не тільки обмін інформацією, але й організацію спільних дій, що дозволяють партнерам реалізувати деяку загальну для них діяльність» [1, с. 101]. Такий підхід виключає ототожнення інтеракції (взаємодії) і комунікації: комунікація організується в ході спільної діяльності, і саме в цьому процесі відбувається як обмін інформацією, так і вироблення форм і правил спільних дій.

Сьогодні використання інтерактивних методів є одним з найбільш затребуваних і ефективних методів підготовки студентів різних спеціальностей, оскільки розбудовує навички активної взаємодії між суб'єктами освітнього

процесу, а згодом і професійної діяльності. Нажаль, у галузі вищої музично-педагогічної освіти проблема використання інтерактивних методів є маловивченою й малорозробленою.

Слід зазначити, що підготовка вчителя музичного мистецтва є творчим процесом. Тому його не можна повністю укласти в межі технологічності. Пояснення такому висновку бачиться в тому, що студенти, які навчаються за профілем „Музична освіта” мають різні індивідуально-психологічні характеристики й музичні здібності. Крім того немаловажне значення має попередня база: одні абітурієнти вступають до ЗВО по закінченню дитячої музичної школи, інші – музичного коледжу, а деякі взагалі без музичної підготовки. Тому прогнозування кінцевих результатів є питанням досить відносним. Проте, сьогодні до випускника ЗВО пред’являються усе більш високі вимоги. Вчитель, який приходить на роботу до школи, повинен бути озброєний усіма відповідними компетенціями. Тому система вищої музично-педагогічної освіти повинна поєднувати в собі й технологічні основи, і творчий підхід.

Освітньо-кваліфікаційні вимоги підготовки студентів спеціальності „Середня освіта” визначають чотири основні види діяльності, до яких повинні бути готові студенти по закінченню навчання й освоєння програми бакалавріату: педагогічна, проектна, дослідницька й культуросвітня. Для вирішення професійних завдань у позначених видах діяльності у випускника повинен бути сформований цілий комплекс загально-культурних, загально-професійних, професійних, а також спеціальних компетенцій, відповідних до профілю „Музична освіта”. Слід звернути увагу на деякі з цих компетенцій. Їхній зміст поряд із традиційними формами й методами навчання має на увазі одержання студентами досвіду вирішення навчальних завдань, що передбачають активну взаємодію студентів.

Крім того, освітньо-професійні програми напряму підготовки „Середня освіта”, профілю „Музична освіта”, розроблені у ЗВО України та Китаю, містять також комплекс спеціальних компетенцій, які відбивають зміст і спрямованість професійної підготовки студентів. Серед них:

- здатність виконувати на професійному рівні різні музичні твори перед аудиторією учнів різного віку;
- володіння конкретними методиками в галузі фортепіанної педагогіки, хорового диригування, вокальної підготовки учнів;
- готовність використовувати музично-дидактичний матеріал, таблиці, картини, навчальні посібники, аудіо- і відеопосібники, кіно- і телефільми;
- володіння культурою інструментального виконавства, навичками інтерпретації творів різних стилів, володіння певними технічними навичками й різними прийомами звукодобування;

- володіння культурою вокального виконавства, навичками виконання творів різних стилів, володіння певними технічними навичками й різними прийомами вокальної техніки;
- володіння навичками аналізу гармонійних послідовностей у музичних творах, а також гармонізації пісенних мелодій і музичних побудов для наступного використання в музичній практиці.

Реалізація позначених спеціальних компетенцій у практичній діяльності випускника зажадає навичок продуктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу, умінь здійснювати проектну діяльність, а також реалізації практико-орієнтованих умінь і навичок в галузі музично-педагогічної діяльності. Їхній зміст вимагає вибору відповідних методів навчання. Безсумнівно, що певне місце в освітньому процесі буде належати саме інтерактивним методам навчання. Крім того, відповідно до програм підготовки не менш 20% від загальної кількості аудиторних годин повинне проводитися в інтерактивних формах. Це ще раз підтверджує думку про необхідність більш широкого впровадження інтерактивних методів у системі вищої музично-педагогічної освіти. Здається, що саме з використанням даних методів процес формування ключових компетенцій майбутнього випускника, включаючи і його полікультурну компетентність, стане більш ефективним.

Серед різноманіття дисциплін фахової підготовки студентів немаловажне місце займають спеціальні дисципліни, що забезпечують зміст профілю „Музична освіта”. Це комплекс історичних і теоретико-практичних дисциплін, освоєння яких дозволить випускникові реалізувати себе як педагога-музиканта, як вихователя, просвітителя, вчителя. Оскільки музично-педагогічна освіта поєднує різні форми роботи зі студентами – групові, індивідуальні (у цьому його особливість), зміст і спрямованість професійної підготовки вимагає комбінації й органічної єдності традиційних і інноваційних методів. У їхньому числі – інтерактивні методи.

Специфіка процесу навчання передбачає творчий розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, тому широке застосування можуть знайти різні творчі завдання на заняттях із сольфеджіо, хорового класу, вивчення шкільного репертуару й ін. Одна із практико-орієнтованих дисциплін – „Музично-педагогічні практикуми” – дозволяє успішно використовувати рольові ігри, оскільки студенти тут уперше з’являються в ролі вчителя, проводячи фрагменти уроків з різних видів музичної діяльності учнів. У процесі освоєння центральної профілюючої дисципліни „Теорія й технології музичної освіти” надається можливість реалізації мозкових атак, перегляду й обговорення навчальних відеоматеріалів, розбору різних методичних ситуацій і т.д. У курсах теоретичних дисциплін доцільно використовувати метод проектів, презентації й ін. методи.

Одна з особливостей підготовки бакалаврів у системі вищої освіти – великий обсяг годин, пропонованих для освоєння дисциплін у різних формах самостійної роботи. Тому, крім традиційних форм і видів самостійної роботи студентів – аналіз, конспектування й реферування основних і додаткових джерел, рекомендованих у рамках досліджуваних дисциплін, виконання різних навчальних завдань, доцільним є залучення інтерактивних методів.

У циклі спеціальних дисциплін певне місце належить дисциплінам, що розглядають історичні, культурологічні й музично-теоретичні аспекти музичного мистецтва. Серед них – „Історія зарубіжного музичного мистецтва” і „Історія національного музичного мистецтва”.

Безумовно, обсяг матеріалу, пропонований до вивчення, не можна охопити в рамках лекційних занять. У цьому випадку студентам можна запропонувати розробку проектів з тем і напрямків, що їх цікавлять. Виконання такої трудомісткої роботи зажадає більш поглибленого вивчення матеріалу, роботи з додатковими джерелами історичної й музикознавчої спрямованості, музичним матеріалом, а також дозволить набути навички колективної роботи в малих групах.

Оскільки розробка й реалізація проекту вимагає творчого підходу до його виконання, здійснення свого роду науково-дослідної роботи, це дозволить у майбутньому творчо підходити до професійної діяльності.

Таким чином, інтерактивні методи повинні зайняти своє гідне місце в полікультурній підготовці вчителя музичного мистецтва. Для цього необхідні злагоджена й цілеспрямована робота педагогічного колективу в даному напрямку й науково-обґрунтована розробка моделі використання інтерактивних форм та методів у процесі навчання студентів-музикантів.

Список використаних джерел:

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. для высших учебных заведений. М. : Аспект Пресс, 1999. 376 с.
2. Вербицкий А. А. Методы обучения: традиции и инновации. Вестник Воронежского государственного технического университета. 2014. Том 10. № 3-2. С. 106–111.
3. Виленский М. Я., Образцов П. И., Уман А. И. Технология профессионально-ориентированного обучения в высшей школе. Орел: ГОУ ВПО «ОГУ», 2010. 144 с.
4. Воротняк Л. І. Особливості формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. Вісник Житомирського державного університету (Педагогічні науки). 2008. № 39. С. 105–109.
5. Гавронская Ю. Ю. Интерактивное обучение. Актуальные вопросы современного университетского образования : материалы IX Рос.-америк.

- науч.-практ. конф., 15–17 мая 2006 г. СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2006. С. 133–137.
6. Кларин М. В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта. Педагогика. 2000. № 7. С. 12–18.
 7. Нигматов З. Г., Шакирова Л. Р. Теория и технологии обучения в высшей школе. Казань, 2012. 357с.
 8. Панина Т. С., Вавилова Л. Н. Современные способы активизации обучения. М. : Академия, 2008. 176 с.
 9. Hartley J. Communication, cultural and media studies: the key concepts. Third edition. London and New York: Routledge, 2002. 262 p.

Transliteration of References:

1. Andreeva G. M. (1999). Social psychology: textbook for higher educational establishments. Moscow : Aspect Press. 376 p. (in Russian).
2. Verbitskiy A. A. (2014). Methods of teaching: traditions and innovations. Bulletin of Voronezh State Technical University. Vol. 10. No. 3-2. PP. 106–111. (in Russian).
3. Vilenskiy M. Ya., Obratsov P. I., Uman A. I. (2010). Technology of professionally oriented teaching in a higher school. Orel: GOU VPO "OGU". 144 p. (in Russian).
4. Vorotniak L. I. (2008). Peculiarities of the formation of polycultural competence of master's degree students in higher pedagogical educational establishments. Bulletin of Zhytomyr State University (Pedagogical sciences). No. 39. PP. 105–109. (in Ukrainian).
5. Gaivoronskaya Yu. Yu. (2006). Interactive learning. Topical problems of modern university education: materials of IX Russian-American scientific and practical conference, 15-17 May St. Petersburg : Publishing house of RGPU named after A.I. Gertsen. PP. 133–137. (in Russian).
6. Klarin M. V. (2000). Interactive learning as an instrument of acquiring a new experience. Pedagogics. No. 7. PP. 12–18. (in Russian).
7. Nigmatov Z. G., Shakirova L. R. (2012). Theory and technologies of teaching in a higher school. Kazan. 357 p. (in Russian).
8. Panina T. S., Vavilova L. N. (2008). Modern means of activization of learning. Moscow : Akademiya. 176 p. (in Russian).
9. Hartley J. Communication, cultural and media studies: the key concepts. Third edition. London and New York: Routledge, 2002. 262 p.

YAN Li,

Postgraduate Student, Department of Pedagogy, Educational and Scientific
Institute of Pedagogy and Psychology, Lugansk National Taras Shevchenko
University, Starobilsk, Ukraine

E-mail: yan.li95p@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7511-7375>

**THE USE OF INTERACTIVE FORMS AND METHODS OF TEACHING OF FUTURE
TEACHERS OF MUSICAL ARTS IN CONTEXT OF THE FORMATION OF THEIR
POLY CULTURAL COMPETENCE**